

QUAN ĐIỂM XÂY DỰNG, PHÁT TRIỂN NGUỒN NHÂN LỰC VÀ NHÂN TÀI ĐÁP ỨNG YÊU CẦU PHÁT TRIỂN XÃ HỘI Ở NƯỚC TA HIỆN NAY

○ GS. TS. NGUYỄN NGỌC PHÚ*

1. Quan điểm truyền thống của ông cha ta về chăm lo xây dựng, phát triển nhân tài (NT) của đất nước

Nguồn nhân lực - nhân tài (NNL-NT) của đất nước thời nào cũng rất quan trọng. Bài ghi tên Tiến sĩ khoa Nhâm Tuất (năm Đại Bảo thứ 3 -1442) Thân Nhân Trung tại Bia Văn Miếu - Quốc Tử Giám Hà Nội có ghi: «*Hiển tài là nguyên khí của quốc gia. Nguyên khí thịnh thì thế nước mạnh và vươ cao; nguyên khí suy thì thế nước yếu mà xuống thấp. Bởi lẽ đó các bậc thánh đế minh vương không ai không coi việc gây dựng NT, tuyển chọn kẻ sĩ, bồi đắp nguyên khí làm việc quan trọng hàng đầu. Kẻ sĩ đối với nước nhà quan trọng như vậy, cho nên cái ý tôn sùng không biết thế nào là cùng. Không những yêu chuộng ban cấp khoa danh lại tôn sùng trao cho trước trật, on ban rất nhiều vẫn có thể là chưa đủ. Không những đề tên ở Tháp Nhạn (1), còn ban danh hiệu trên bảng vàng. Yếu tiệc linh đình hoan hỉ, triều đình mừng được người tài. Mọi nghi lễ đều làm tới mức cao nhất*» (2).

Đại Việt sử kí toàn thư viết: «*NT là nguyên khí của nhà nước, nguyên khí mạnh thì trị đạo mới thịnh*» (3), «*Việc chính trị lớn của đế vương không gì cân bằng NT*» (4). Các đời vua chúa xưa đều thống nhất ở chỗ, muốn có người tài giỏi, phải chiêu hiền, đãi sĩ, đãi cát tìm vàng, gia công tìm kiếm mới có. Cách tốt nhất là phải tuyển dụng người tài theo con đường thi cử. Ông cha ta cũng quan niệm, muốn có được người tài cho đất nước, phải đào luyện họ. Bia Văn Miếu cũng đã ghi «*Muốn xây dựng nền thịnh trị cho đất nước, phải dựa vào NT nước nhà. NT sinh ra bao la khôn cùng, song có dạy mới nên, có dựng mới thấy*» (5).

Chọn người tài phải chính xác, công tâm. Ông cha ta đã dạy: «*Trọng đãi hiền tài thực có*

quan hệ đến thịnh diên của nhà nước... Những người đã lấy đều phải đứng là NT thực học...» (6)

Bổ nhiệm người tài phải công minh «... tiến người hiền bỏ kẻ xấu, phải nên tùy tài mà bổ quan, xét đức mà định vị... không nên theo ý tư của mình mà lấy người nọ bỏ người kia» (7).

Với người đỗ đạt các khoa thi, phải trọng dụng, tôn vinh. Những người có thực tài mà vì lí do gì đó chưa ra phụng sự đất nước, nhà Vua yêu cầu cho tự đệ trình để Vua và triều đình được biết. Mọi người, ai cũng phải có trách nhiệm báo cho nhà nước biết những người hiền tài và xem việc này là việc bắt buộc, mang tính kỉ cương, phép nước, nếu ai che dấu người tài, biết mà không báo sẽ bị chém đầu. Quốc sử quán triều Nguyễn có ghi: «*Làm chính trị... cốt được người rất giỏi, danh thực phù hợp với nhau... Dâng được người hiền thì được thưởng hậu, mà che dấu người hiền thì bị giết chết, đó là phép thông thường xưa nay...*» (8). Sử sách cũng còn ghi lại lương bổng đãi ngộ quan chức triều đình, phải tính toán làm sao có phần gọi là «*duỡng liêm*» (9), để sao giữ được lòng liêm cho các quan lại. Đây là điều chúng ta cần suy nghĩ trong điều kiện hiện nay. Những điều nêu ra ở trên có ý nghĩa vô cùng sâu sắc cho chính chúng ta hôm nay đang cất công đi tìm người tài năng, bồi dưỡng NT xây dựng đất nước.

2. Tư tưởng Hồ Chí Minh và quan điểm của Đảng ta về phát triển NNL, NT đất nước

1) *Coi trọng con người, xem con người là nhân tố quyết định sự thành bại trong các cuộc chiến tranh giữ nước trước đây cũng như trong tiến trình lịch sử hiện nay*

Đảng ta, Bác Hồ luôn coi trọng nhân tố người. Trong các cuộc chiến tranh giải phóng dân tộc trước đây, hiểu và coi trọng nhân tố người nên

* Hội Khoa học Tâm lí - Giáo dục Việt Nam

chúng ta đã biết huy động sức mạnh đoàn kết toàn dân để đánh bại các triều đại phong kiến phương Bắc và hai đế quốc, thực dân sau này là Pháp và Mĩ.

Trong điều kiện phát triển và hội nhập hiện nay, tư tưởng coi trọng nhân tố con người cần được nâng lên thành hiện thực, phải biết quý trọng nhân lực trình độ cao, NT trên các lĩnh vực của đời sống xã hội. Mọi người dân, đặc biệt là lãnh đạo - quản lý các cấp cùng có trách nhiệm phát hiện người tài cho đất nước để có kế hoạch bồi dưỡng, ĐT kịp thời. Muốn làm được điều này, cần phải có các cơ chế cụ thể và phải công khai rộng rãi cho toàn dân biết, cùng thực hiện. Cụ thể:

Chăm lo về trí tuệ: thông qua các cấp lãnh đạo - quản lý, Đảng và Nhà nước, tạo điều kiện cho đội ngũ nhân lực trình độ cao của đất nước có điều kiện tham dự các hội thảo khoa học trong và ngoài nước để giao lưu, học hỏi kinh nghiệm của bạn bè thế giới. Giao lưu, học hỏi là cách tốt nhất để chiếm lĩnh các đỉnh cao khoa học. Mặt khác, Đảng và Nhà nước cũng cần tạo điều kiện tốt nhất, tuyệt đối ủng hộ các sáng kiến, phát minh để các công trình nghiên cứu của các nhà khoa học Việt Nam được công bố trên phạm vi quốc tế.

Chăm lo về tinh thần được thể hiện thông qua việc động viên, khen thưởng kịp thời, đánh giá đúng người, đúng năng lực, giá trị mà họ đóng góp cho xã hội; đảm bảo cho họ quyền chủ động tự do sáng tạo, sáng tác, không bị các rào cản không đáng có. Điều 34 (Hiến pháp 1960) đã ghi rõ: «*Công dân nước Việt Nam dân chủ cộng hòa có quyền tự do nghiên cứu khoa học, sáng tác văn học, nghệ thuật và tiến hành các hoạt động văn hóa khác. Nhà nước khuyến khích và giúp đỡ tính sáng tạo của những công dân theo đuổi sự nghiệp văn hóa khác*».

Chăm lo về thể lực liên quan tới các chế độ, chính sách, đảm bảo về y tế, các đãi ngộ về vật chất.

Chăm lo về môi trường làm việc cùng các điều kiện làm việc tốt nhất. Môi trường làm việc phải thuận lợi và đầy đủ các thiết bị thiết yếu. Không những thế, cần có cơ chế tài chính hợp lý cho hoạt động nghiên cứu khoa học, tránh các thủ tục rườm rà gây khó khăn cho công tác triển khai nghiên cứu thực sự. GS. Ngô Bảo Châu (người đoạt giải Fields Toán học vừa qua) đã từng khẳng

định: «*Nếu không có thời gian làm việc ở Princetor (Mĩ), rất có thể công trình Bô đề cơ bản sẽ chưa hoàn thành vào thời điểm này*» (10). Những đòi hỏi về môi trường, điều kiện làm việc cho các nhà khoa học là rất chính đáng, liên quan đến các vấn đề về chế độ, chính sách của nhà nước trong điều kiện hiện nay.

Quan tâm tới nhân tố người trong phát triển nhân lực trình độ cao cũng chính là phải biết đánh giá, tôn vinh đúng nhân lực trình độ cao, NT. Đối với trí thức, Đảng ta khẳng định: «*Phát huy trí tuệ và năng lực, mở rộng thông tin, phát huy dân chủ, trọng dụng NT. Khuyến khích các trí thức, các nhà khoa học phát minh, sáng tạo*» (11). Biết đánh giá đúng những đóng góp của người tài cho xã hội không dễ, biết tôn vinh họ lại càng khó hơn. Quan tâm tới người tài cũng đồng nghĩa với việc có chế độ đãi ngộ xứng đáng, đảm bảo cho họ có cuộc sống vật chất đầy đủ để họ toàn tâm, toàn ý cho khoa học.

2) Quan điểm về ĐT, huấn luyện: Muốn có người tài giỏi phải dày công ĐT, huấn luyện

Sinh thời, Chủ tịch Hồ Chí Minh rất quan tâm đến vấn đề giáo dục - đào tạo (GD-ĐT) thế hệ trẻ. Người đã từng căn dặn: «*Vì lợi ích trăm năm phải trồng người*». Mỗi năm, vào dịp khai trường, trung thu, Người đều có thư gửi các thầy cô giáo, các cháu học sinh với những lời lẽ rất tâm huyết: «*Non sông Việt Nam có vẻ vang hay không, dân tộc Việt Nam có sánh vai với các cường quốc năm châu hay không, chính là nhờ một phần lớn ở công học tập của các cháu...*». Trong suốt cuộc đời hoạt động cách mạng, Bác rất coi trọng vấn đề ĐT, bồi dưỡng và sử dụng người tài. Bác khẳng định, GD-ĐT chính là gieo hạt giống cách mạng cho đời sau và thực tiễn đã chứng minh rằng, nhờ coi trọng con người, coi trọng GD-ĐT, biết sử dụng người tài hợp lý, sáng suốt nên trong suốt những năm chiến tranh ác liệt cũng như lúc hòa bình, Bác Hồ lúc nào cũng tập trung được bên mình những con người ưu tú nhất.

Sự kiện GS. Ngô Bảo Châu, người Việt Nam đầu tiên (và là người thứ hai ở châu Á) giành được giải Field toán học cũng là người được ĐT bài bản, cẩn thận ở những môi trường học tập, làm việc tốt nhất (khởi đầu từ lớp chuyên Toán, Trường Đại học Tổng hợp Hà Nội, sau này là tại Pháp và Mĩ).

Đảng và Nhà nước ta từ lâu cũng đã quan tâm đến vấn đề ĐT, bồi dưỡng nguồn nhân lực

cho đất nước: «GD là quốc sách hàng đầu»; «đầu tư cho GD là đầu tư cho phát triển” nhưng nhìn chung, chúng ta đang thiếu những cơ chế, chiến lược, hành động cụ thể để hiện thực hóa những chủ trương, đường lối đó. Những gì chúng ta đã làm được còn rời rạc, manh mún, chưa có tính đồng bộ, hệ thống, thiếu chiến lược lâu dài, vì thế hiệu quả rất thấp. Những kinh nghiệm từ nước ngoài sẽ là bài học quý cho chúng ta vận dụng trong thời gian tới.

3) Bồi dưỡng con người phải kịp thời, thiết thực, sử dụng con người phải hiệu quả, tạo điều kiện phát huy mặt mạnh, sở trường

Bồi dưỡng nhân lực trình độ cao phải đúng, thiết thực, kịp thời theo đòi hỏi của từng ngành nghề, từng con người cụ thể. Bởi thế, ngoài việc bồi dưỡng nhân sinh quan, thế giới quan trong sáng, lành mạnh, cần đầu tư phát triển, ĐT các lĩnh vực chuyên môn mũi nhọn của đất nước. Việc ĐT, bồi dưỡng không kịp thời không những làm giảm nhiệt huyết mà còn hạn chế khả năng sáng tạo, cống hiến của họ.

Trong quá trình sử dụng con người cần chú ý một số nguyên tắc sau: phải hợp lí, đúng chuyên môn theo yêu cầu của công việc, khuyến khích các cá nhân tự phát triển; việc sắp xếp cán bộ phải đúng người, đúng việc dựa trên mặt mạnh, sở trường của từng cá nhân, tạo điều kiện để họ phát triển tối đa tiềm năng của mình; phải tính đến hiệu quả công việc và nguyên tắc thứ bậc, ưu tiên trong sử dụng nhân lực trình độ cao; tính công bằng cho tất cả mọi người.

4) Cơ cấu NNL, NT phải hợp lí, số lượng phải phù hợp

Nghị quyết 27/NQ-TW (6/8/2008) xác định rõ: «Xây dựng đội ngũ tri thức lớn mạnh đạt chất lượng cao, số lượng và cơ cấu hợp lí đáp ứng yêu cầu phát triển đất nước, từng bước tiến lên ngang tầm với trình độ của tri thức các nước tiên tiến trong khu vực và thế giới”.

5) Quan điểm về chất lượng: Chất lượng NNL-NT phải được đặt lên vị trí hàng đầu, chú trọng phát triển nhân lực trình độ cao trên tất cả các lĩnh vực.

6) Quan điểm giữ và bảo vệ NT: Hiền tài là nguyên khí quốc gia, mà đã là hiền tài, là vốn quý của đất nước thì rất cần được giữ gìn và bảo vệ.

Mỗi quốc gia trên thế giới đều có những phương pháp và cách thức riêng để giữ gìn, bảo

vệ NT. Thiết nghĩ, đối với nước ta, rất cần các cấp Bộ, ngành liên quan nghiên cứu, đề xuất chế độ, cơ chế, chính sách cụ thể áp dụng cho phù hợp với điều kiện và hoàn cảnh của Việt Nam.

Các quan điểm trên đây về xây dựng bồi dưỡng NNL-NT của đất nước chỉ có thể trở thành hiện thực một khi có sự thống nhất về nhận thức trong toàn Đảng, toàn dân; đồng thời các quan điểm này phải được triển khai thành cơ chế, thể chế, chính sách cụ thể, được hiện thực hóa thành luật pháp để nhà nước và nhân dân cùng thực hiện. □

(1) **Bia Văn Miếu Hà Nội.** Viện nghiên cứu Hán Nôm Trung tâm khoa học xã hội và nhân văn quốc gia. NXB *Thế giới*, H. 1997, tr.304.

(2) Tháp Nhạn là tên ngọn Tháp chùa Từ Ân thuộc Huyện Trường Tân tỉnh Thiểm Tây, Trung quốc. Từ đời vua Đường Trung Tông (705-707), họ tên các vị tân khoa được khắc lên tháp này.

(3) **Đại Việt sử kí Toàn thư**, tập 4. NXB *Khoa học xã hội*, H. 1973, tr.13.

(4) **Đại Việt sử kí Toàn thư**, tập 3. NXB *Khoa học xã hội*, H. 1972, tr.286.

(5) **Bia Văn Miếu Hà Nội**, sdd, tr.503, trích bia Khoa Quý Mùi năm Cảnh Hưng thứ 24 (1763).

(6) Nội các Triều Nguyễn. **Khâm định Đại Nam hội điển sự lệ**, tập 7, Viện Sử học. NXB *Thuận Hóa*, Huế 1993, tr.264-265.

(7) **Đại Việt sử kí Toàn thư**, tập 4. NXB *Khoa học xã hội*, H. 1973, tr.329-331 (trích lệnh khuyến răn các ti)

(8) Quốc sử quán Triều Nguyễn. **Đại Nam thực lục chính biên**, tập XXX. NXB *Khoa học xã hội*, H. 1974, tr.267-268.

(9) Quốc sử quán Triều Nguyễn. **Đại Nam thực lục chính biên**, tập XXVIII. NXB *Khoa học xã hội*, H. 1973, 160.

(10) <http://vietnamnet.vn/giaoduc/201008/Nguyen-van-phat-bieu-cua-Ngo-Bao-Chau-932606/>

(11) Đảng Cộng sản Việt Nam. **Văn kiện đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ X.** NXB *Chính trị quốc gia*, H. 2006, tr.119.

(12) Nguyễn Ngọc Phú (chủ biên). **Hồ Chí Minh với sự nghiệp giáo dục quân sự.** NXB *Quân đội nhân dân*, H. 1995, tr.63-64.

(13), (14), (15), (16) <http://doithoaitre.vtv.vn/Article.aspx?Ctrl=ArticleDetail&cid=1&id=136;> [http://www.vnexpress.net/GL/The-gioi/Phan-tich/2010/08/3BA1FD5D/;](http://www.vnexpress.net/GL/The-gioi/Phan-tich/2010/08/3BA1FD5D/) [http://vietbao.vn/The-gioi/Hong-kong-thu-hut-nguoi-tai-phat-trien-xahoi/40149911/159/;](http://vietbao.vn/The-gioi/Hong-kong-thu-hut-nguoi-tai-phat-trien-xahoi/40149911/159/) <http://www.vnexpress.net/GL/The-gioi/Phan-tich/2010/08/3BA1F9F8/>